

Teksty Drugie 2009, 1-2, s. 273-275

Polonistyczna dydaktyka uniwersytecka. (Tezy do dyskusji).

Krzysztof Obremski

Krzysztof OBREMSKI

Polonistyczna dydaktyka uniwersytecka (Tezy do dyskusji)

Diagnoza

1. Coraz słabszy status literaturoznawstwa w ostatnich dziesięcioleciach jest uwarunkowany przemianą statusu literatury: niegdyś medium głównego, dziś drugorzędne, w przyszłości zaś najprawdopodobniej wręcz marginalnego; ten nieuchronny proces kształtuje coraz ostrzejszą alternatywę: bronić przegranej sprawy (tj. literatury i uniwersyteckiej polonistyki w jej obecnej postaci) czy też zawczasu przygotowywać się do nowego stanu rzeczy? Przystosowywać studia polonistyczne do przemian kulturowych czy skazać je na marginalizację?

2. Oświatę istotnie zreformowano, ale dydaktyka uniwersytecka pozostała właściwie nieporuszona; taki stan rzeczy splata się z problemem umiarkowanego [eufemizm!] przygotowania maturzystów do podjęcia studiów polonistycznych. Systemowym *curiosum* jest fakt, że przyszły student polonistyki jako maturzysta jedynie może jako jeden spośród zdawanych przedmiotów wybrać historię – słaba znajomość dziejów Polski poważnie utrudnia zrozumienie historii literatury polskiej wszystkich epok.

3. Program *versus* praktyka: program studiów polonistycznych jest przeładowany i anachroniczny: przeczytanie i (!) przyswojenie wszystkich pozycji wskazanych spisami lektur graniczy z cudem. Tekstocentryzm polonistycznej dydaktyki uniwersyteckiej sprzyja kształceniu najmłodszych pracowników naukowych, natomiast zamyka na kulturę określoną jako epoka oralności wtórnej.

4. Fundamentalne nieporozumienie polonistycznej dydaktyki uniwersyteckiej: tzw. podręczniki akademickie (T. Michałowska *Średniowiecze*, J. Ziomek *Renesans*, Cz. Hernas *Barok*) nie są podręcznikami akademickimi, lecz monografiami epok;

Opinie

sam Jerzy Ziomek pisze: „wzgląd na pilne potrzeby dydaktyki uniwersyteckiej nakazał przyjąć inne jeszcze rozwiązanie [niż te monografie epok], a mianowicie jednocześnie opracowanie całej polskiej przeszłości literackiej w wersji krótszej, ale wyraźnie zaadresowanej jako podręcznik do studenta szkoły wyższej” (J. Ziomek *Literatura Odrodzenia*, PWN, Warszawa 1987, s. 286).

5. Zarówno *Dzieje literatury polskiej. Synteza uniwersytecka*, jak *Mała historia literatury polskiej* jako element dydaktyki niczym warunku koniecznego wymagają uprzedniego przeczytania lektur (niezmiennie i anachronicznie: *ad fontes!*) – tymczasem uczniowie są już przyzwyczajeni do czytania „lektur zastępczych” i ten zwyczaj coraz szerzej zachowują studenci polonistyki: tym samym teksty literackie oraz ich opracowania stają się niczym cukierki lizane przez szybę.

6. Przed absolwentami studiów polonistycznych jest około 40 lat pracy zawodowej, która w poważnym zakresie pozostaje nieodgadniona: jaki będzie rynek pracy w 2050 roku?! – zapewne w szkołach przedmiot język polski stanie się jeszcze słabiej słyszany pogłosem wiedzy o literaturze i wiedzy o języku.

Rewolucja

1. Rozwój badań nad językiem i literaturą w trybie nieuniknionym przyniesie zwiększenie obciążeń studentów, zaś pojemność głów studentów posiada swe granice, już teraz naruszane.

2. W programie studiów polonistycznych przedmioty językoznawcze i przedmioty literaturoznawcze są znikomo zintegrowane (np. stylistyka).

3. Obecnie „dwojaki” studia polonistyczne (tj. „dwa w jednym”: językoznawstwo i literaturoznawstwo) należy rozdzielić na samoistne: studia językoznawcze i studia literaturoznawcze (proces wyzwalania się dyscyplin naukowych jest naturalny, np. ekologia); takie rozdzielenie na dwie specjalności byłoby jedynie instytucjonalizacją dydaktycznego stanu rzeczy.

4. Już w rozdzielonych studiach (języko- i literaturoznawczych) jako „pomost” pomiędzy nimi zostaną wprowadzone: stylistyka teoretyczna, stylistyka praktyczna, retoryka.

5. Na studiach językoznawczych przedmioty literaturoznawcze byłyby ograniczone do minimum określonego wymaganiami szkoły jako potencjalnego miejsca pracy polonisty, w analogicznym zakresie na studiach literaturoznawczych byłyby ograniczone przedmioty językoznawcze.

6. Na studiach literaturoznawczych „pamięciożerna” nauka łaciny nie ostoi się: nawet dwa lata lektoratu to za mało, by student poradził sobie z trudniejszym niż szkolne preparacje tekstem.

7. Rozdzielenie dotychczas „dwojakich” studiów polonistycznych na dwie samoistne specjalności oznacza wprowadzenie dwóch samoistnych minimów programowych, co z kolei stworzy dydaktyczną „przestrzeń wolności”, która zostanie wypełniona w granicach wytyczonych poziomem maturzystów, możliwościami studentów, perspektywami absolwentów.

8. Na obydwu specjalnościach dwa nowe przedmioty obowiązkowe wydają się bezdyskusyjne: „Emisja głosu” i „Wiedza o kulturze współczesnej”.

9. Z powodu coraz wyraźniejszej anachroniczności literaturoznawstwa teksto-centrycznego program samoistnych studiów literaturoznawczych powinien zmierzać w trzech kierunkach: antropologii literackiej, kulturoznawstwa, medioznawstwa; to ostatnie jest tu rozumiane jako szeroko zakrojona „mediologia”, tj. nauka o mediach, czyli o: a) słowie mówionym („oratura”); b) słowie pisanym („literatura”); c) słowie w mediach elektronicznym („liternet”).

10. Nawet najwspanialsze inicjatywy (przykładowo: na Wydziale Polonistyki UJ działają Katedra Międzynarodowych Studiów Polonistycznych i Centrum Badań Humanistycznych) jako przedsięwzięcia elitarne nie stanowią rozwiązania problemu, jakim pozostaje uniwersytecka polonistyka z coraz groźniejszym sprzężeniem zwrotnym: selekcja negatywna kandydatów na studentów i anachroniczność studiów.

*

W moim przekonaniu zachowanie *status quo* uniwersyteckiej polonistyki oznacza samounicestwienie: z powodu swej anachroniczności stanie się ona poboczem humanistyki (w bliższej bądź dalszej przyszłości).

Abstract

Krzysztof OBREMSKI
Nicolaus Copernicus University (Toruń)

Polish-Studies University-Level Teaching Methodology

A critical look on university-level teaching methodology in the area of Polish studies leads one to conviction that preservation of these studies as they stand at present would drive students of Polish aside of contemporary humanities. The main slogan of a 'revolution' in the Polish-studies university-level teaching claims for separation of the 'twofold' Polish studies into two self-contained areas of studies, i.e. linguistic and literary-scholarly. Due to increasingly clear anachronism of text-centric literary scholarship, the programme for new literary research studies should be oriented at: literary anthropology; cultural studies; and, media studies.